

RAZVOJ URBANIZMA - 2. KOLOKVIJ

IDEALNO RENESANČNO MESTO

"bastionska zvezda" - nova zvrst utrdb

"idealno mesto" - nova tlorisna zvrst

idealne mestne zasnove ilustrirajo načrti, **avtorji so znani**, risbe datirane, toda zelo redko uresničene, traktati

renesančni traktatisti: [Alberti](#), [Filarete](#), [Martini](#)

prvi tiskani traktat - [Albrecht Dürer](#) (1527) - o utrjevanju mest - uporabijo na Dunaju zaradi turških osvajanj

[Alberti in Dürer](#) - renesančna **umetnika univerzalista** - jima sledijo specializirani "arhitekti za gradnjo fortifikacij"

"**architettura militaris**" (v vojaških šolah 300 let) - veda o načrtovanju i gradnji novih mest; Napoleon poklic začasno domala izniči, ampak se znova opomore; inženirja oficirja zamenja urbanist/birokrat (sredina 19.st.) - stari izraz preide v novi **URBANIZEM**

dve prvini: **mreža in obod**; ortogonalna mreža se izkaže kot konstanta (aktualna že v dobi bastid); problem oboda izoblikovanega v zvezdo (do 18. st.)

risba kot simbol - geometrija univerzalnega tipa

[Antonio di Averlino - Filarete](#) - [Sforzinda](#) (1461/1464) (imena po ženskah) - osmerokotnik, zelo simbolično, navidez formalno, podobno vitruvijevi roži vetrov

človek v krogu oziroma kvadratu - v zvezi z teorijo o proporciji; modularnost

[Francesco di Giorgio - Martini](#) - začuti razkorak med simbolnostjo in utilitarnostjo; aktualne teme, mreža in obod; nekatere programske posebnosti - **citadela**, mestna osrednja trdnjava - mesto v mestu; proučuje dvojje različic - **mesto na idealnem terenu in mesto na vzpetini**

[Biagio Rosetti](#) - tloris razširitve [Ferrare](#) (1492, vzporedno z odkritjem Amerike) - prvo resnično realizirano renesančno mesto (moderno)

upoštevajo obstoječo cestno mrežo: dve približno pravokotno prekrizani osi, križišče poudarjeno z štirimi palačami, cerkvena arhitektura na podrejenih lokacijah; do danes ni povsem zazidano - veliki zazidalni otoki

[Leonardo da Vinci](#) - konstruira nov tip krogle, [Martini](#) - novi stolpi za topove

[Michelangelo](#) - dela študije

[Albrecht Dürer](#) - 1527 - prvi tiskani traktat o idealnem mestu; tloris mesta z likom kvadrata - morda kot recidiv bastoidne strukture - samo en trg; v središču mesta grad ("arx"); razlagamo lahko tudi drugače: "mesto v mestu" - kvadrat iz 16 manjših kvadratov, center 4 kvadrati; ožilje komunikacij **prati** "mreže v mreži"; podobno dvoumen tloris krožnih "klavž" (bolj trdnjava kot mesto); v detajlu konservativen, v konceptu moderen

[Pietro Cataneo](#) - 1554 - **petrokotniški tloris "citadele"** - izjavil: "...gotovo je najlepši del arhitekture tisti, ki obravnava mesta ..."; se zavzame za ortogonalni raster, razišče številne različice oboda; nakaže že motiv osi brez sakralne dominante; ima resnično perspektivno shemo - mesto v obliki kvadrata brez kakršnegakoli izrazitega oboda (uprabijo za Savannah) - idealizirana (kastumska) kvadratna shema; iz takih preizkušenj nastane ves progresivni "racionalistični urbanizem"

"**cittadella militare**" dobiva sestro "**cittadella religiosa**"

[Escorial](#) (1563/1584) Filip II - velika hiša ali "mesto v malem" - cerkev, univerza, palača, samostan

"**univerzalni znanstveniki**" - [Galileo Galilei](#) (ne več renesančni univerzalni umetnik) - novi strokovni profili

[Simon Stevin](#) - **priročnik z navodili za gradnjo trdnjav** (1594) - opredeli se za rastrski vzorec; matematik, tehnik, inženir, v matematiko vpelje pojem decimalne vejce, oficir - glavni intendant holandske armade; obod - bastioni za topove, kanali, kvadratasta mreža, nakazana rast mesta zunaj obzidja, resnična novost - reprezentančna arhitektura; banka, borza ...

[Palmanova](#) (1593) - deveterokotnik bastionov; 3 mestna vrata, strukturo obrambnega oboda narekuje artilerija, glavni vhodi znova namenoma ovinkasti, omrežje je radialno, v središču leži šestekotni "apellplatz"; funkcija izključno vojaška; več projektantov, najzaslužnejši [Lorini](#); varovala Benetke

[Berlin](#) (1658/1683) - sleherno veliko staro mesto se obda z zvezdastimi obrambnimi obroči

Francesco di Marchi - poskus namestitve idealnega tlorisa v realno lokacijo
Vaubanov "železni obroč" (17. st.) - stoletje velikih praktikov; maršal Vauban meje kraljevstva zavaruje s trdnjavami, tlorisi so stereotipno zvezdasti
Neuf Brisach - primer zvezdaste utrdbe
Jurij Vega - matematik (logaritamske tablice), tudi vojak
Mannheim - primer premika v rezidenčno mesto - v 17. st. nemška utrdba, Francozi jo demilitarizirajo, namesto citadele - dvorec; obod ostane, ampak ne kot utrdba - nastane rezidenčno mesto
tema idealnega mesta: na eni strani - **zvezdaste utrdbe**, na drugi preide v "**racionalistično mesto**"; zanimiv bastard je "**absolutistično mesto**", katerega aksialne izpadnice kasneje "obračajo nazaj" in rade "**rezidenčno mesto**"
percepcija prostora v renesansi postane popolnoma drugačna
Alberti - matematično določi perspektivo; **Brunaleschi** - uporabil v praksi
centralna perspektiva; v baroku levo - desno simetrično, prostor je formaliziran, za istimi fasadami so različni programi
papež **Pij II** - škof v Trstu, prijatelj habsburžanov, sovražnik celjanov, veliko pisal o slovenskih razmerah, zaslužen za ljubljansko stolnico;
Pienza - trg - cerkev, okolni objekti razmeščeni trapezasto, prva renesančna realizacija
Ferrara - prvo resnično realizirano renesančno mesto (moderno) - Biagio Rosetti; najpre zakoličilo križišče, veliki zazidalni otoki, do danes ni še vse zazidano - parki
Sikst V - določi komunikacijsko ogrodje baročnega (in s tem modernega) **RIMA** - markantne točke zveže enostaven sistem cest - na te točke postavi antične obeliske, okoli katerih se v naslednjih stoletjih izoblikuje nekaj najbolj sijajnih rimskih trgov
prvič - moderni koncept - prometno ožilje kot hrbtenica mesta - Sikstinski trizob (uporabi LC), Piazza del Popolo (identični cerkvi)
renesančni trgi v Rimu: Piazza della Santissima Annunziata, Piazza del Campidoglio, Piazza di Spagna
Glavna mestna izpadnica - os v neskončnost (da bi se kralji vozili s kočijami v naravo)
Berlin - Unter den Linden 1647
Pariz - Champs - Élysées 1665
rezidenčno / absolutistično mesto - center je dvor (palača), usmerja čim več pogledov, začne se ob Loari
Richeleu - grad + mestece, prototip rezidenčnega mesta
Versailles - Ludvik XIV - ni maral mesto, park kot kritika mesta, trda kompozicija, trizob ... ena najbolj stremljivih kompozicij, kar so jih kdaj izmislili
St. Petersburg - Peter I, v močvirju, nova prestolnica; idelni renesančni krog, realizacija ni povsem idealna
Karlsruhe - knežja palača - 32 osi v eni točki, monotono, oglas v časopisu, zraste iz nič, ena med zadnjimi realizacijami
Karl Gruber - doktoriral v Karlsruhe-u, poskušal predstaviti razvoj mesta skozi čas: romanika, gorika, renesansa, barok na 4 risbah
v baroku začnejo cerkve postavljeni ne več kozmično ampak arhitekturno

RACIONALISTIČNO "ŽORŽETSKO" MESTO

buržoazne revolucije; Nizozemska, Anglija, Amerika, Francija
paralelno tečeta dva procesa - **v Evropi in kolonijah**
"žoržetski model" - **predhodnik moderne urbane strukture** - mesta spet leže izrazito strateško; **najvažnejši dejavnik postaja RAST**, prevlada ortogonalna mreža iz ekonomskih razlogov
Amsterdam - v srednjem veku malo mestece, zelo hitro se širi, kanali, subtilno, sproščeno; shema: gracht (kanal), breg z drvoredom, ulica, hiša, vrt ... fasade enake; ponavadi 3 akse (do 5 za bogate), brez privilegiranih prostorskih elementov
kolonijalni urbanizem: portugalski in španci (16. 17.), francozi in angleži (17. 18.)
Mazgan - **portugalska "feitoria"** - okoli trdnjave srednjeveškega tipa ("forteze")
Caracas - **špansko** (latinoameriško) kolonialno mesto, strogo racionalno, tipski zazidalni načrti
prvi moderni urbanistični predpisi

Montreal, Madras (Fort George) - fransočke in angleške postojanke, fortifikacije od začetka
Nieuw Amsterdam - nizozemci - znameniti odkritelji izjemnih lokacij; **Batavia** = Džakarta (1619);
Kapstad = Capetown (1652), prenesejo tip svojega mesta ob "gracht"u
konec 18. stoletja že nastaja humanizirani križanec renesančnih trgov in baročnih parkov; **skver** -
pot v urbanizem racionalizma
LONDON (17./18.st.) **Bloomsbury** - med fevdalnim trgovskim mestom in Westminsterom - se
napolni s sistemom trgov in parkov - skver - park z ograjo, zasebna lastnina za bogati buržuazni
razred (Colin Rowe - Mesto kot kolaž)
Bath (18./19.st.) - iz fevdalnega mesteca v mondano letovišče, dobi sistem skverov
PHILADELPHIA (1682/1683) - **Penn** - se ne širi tako kot predvideva Penn, toda ideja, model
mreže, ostane
WASHINGTON (1791/1792) - **L'Enfant** - združil temo mreže in sistem diagonal - nastali trgi, nima
oboda, razen reke kjer se mesto zaključuje
SAVANNAH (Georgia) 1733 - "general" **J.E. Ogelthorpe** - mesto raste dodajanjem enot, prototip
kapitalističnega mesta (Pietro Cataneo - podobna zazidalna enota)
18. stoletje - katastrofe v prostoru in v družbi
1666 - **London** uniči požar - **C. Wren** - poskusil podtakniti baročni sistem - ni uresničeno;
obnovljeno srednjeveško
1655 - **Lisbona** - pored + požar + morski val (za veliko noč) - center zgrajen na novi način
v 18. stoletju - tip mesta za nov družbeni razred
Claude Nicolas Ledoux - **Chaux** (1794/1804) - centralni prostor - tovarna s stanovanjem
ravnatelja; stereotipni motiv križa osi in eksperimentatorska razsutost - paradoks
Robert Owen - **New Larnac** (01.01.1800) - gručasti skupek tovarniških zgradb in delavskih
stanovanjskih objektov; lokacija vezana na vodo - naravno moč; oboda ni, omogočeno neovirano
širjenje, tudi za komunikacijsko ožilje; **kompozicija postaja aglomeracija**,
dva idealizirana predloga; **Owen** in **Fourier** (19.st.) - stroga geometrična oblika naj bi zagotovila:
red, enotnost in enakost - naivno
Edouard Jeanneret - **LeCorbusier**: "mesto je orodje za akcijo!", "hiša je stroj za
prebivanje"

MODERNO MESTO

pomen lokusa se večja, oboda pade; **komunikacijsko omrežje** - najboljčutiljiva sestavina tlorisa;
programsko nove teme: za buržuazijo in proletarijat, vzorec razmestitve kaotičen, večja se vloga
prometa in mestna površina; polarizacija je ekstremna; dva idala: "**Garden city**" vs. "**Cité
industrielle**"

nastaja nova stroka: **specializirana disciplina urbanizma**; v ideološkem pogledu se razdeli v
dve smeri: komunalni tehniki z inženirskimi metodami in interesi izzovejo najostrejšo reakcijo -
smer ki hoče dokazati da je urbanizem predvsem umetnost (občudovalci kulturnega izročila)
industrijska revolucija - nove zvrsti prometa; železniška postaja - nova katedrala

LONDON (Adam) **Adelphi Terrace** (1768/1774) - loči promet v dve ravni (kot Leonardo);

A Regent's Park - začne se obzidavati po 1812 in **Regent Street** (1814/1815) - **John Nash** -
mestna magistrala ni več trda baročna os, več naravnije ukrivljena "**hrbtenica**"; najbolj učinkovit
londonski urbanist

sčasoma razkroj tlorisnega obrisa, zazidane površine se hitro širijo, mestni obris ni več "znak",
postaja "brezobličen"; **izrazita namenske diferenciacija naselij**

RECIDIVI renesančnega ideala: **New Harmony**, **Middlesbrough**, **Victoria**, **Acroydon**

INDUSTRIJSKO okolje: **Grand Horn** (1825), **Bremerhaven** (1827), **Crespi D'Adda** (1887),
Bournville (1879); objekte nameščajo ekscentrično zaradi zahtev rasti - estetika se umika
funkcionalnosti, tovarna + stanovanjska kolonija

"**company towns**" - imena po lastnikih, zelo različni

Lewel - tovarna + improvizirano naselje

Saltaire - tovarna + mestece + park + cerkev

Pullman - imeli celo gledališče; preveč proletarijata - začeli štrajkat - nemiri v Chicagu za 1. maj -
ameriški kongres - zakoni proti trustom

moderno mesto za bogataše: mesta za buržuazijo - letoviška mesta -

na atlantski in azurni obali, vasice postanejo letoviška mesta; zabavni programi

Deauville, Trouville - diagonala veže žel. postajo in hotel; tradicionalno oblikovano, nove funkcije

Cabourg - jedro "zvezde" - igralnica

St.Raphael - vasica na hribu, spodaj racionalna mreža, casino in cerkev

mesto liberalnega kapitalizma se nasilno širi navzven, navznoter pa se drobi na bogate in revne četrti; ploskve starega (bogatega, centralnega) in novega (perifernega, revnega) mesta niso nikakor identične

stara mesta dožive vrsto preobrazb:

s **"predelavo"** - **Pariz**, ali z **"dodelavo"** - **Dunaj**

PARIZ - **Hausmann** - **"francoska šola"** - instrument merfoze - paradna os - **"bulevar"** (široka cesta z drvoredi) - dvomljivi cilji - mreža kot sistem zvez med kasarnami

DUNAJ - **Wiener Ring** - **Förster** - zmaga na javnem natečaju, pozida prostor med "Alstadt"-om in "Vorstadt"-om; **doda programe**; poslopja za birokracijo, borze in bamke (kot Londonski Crystal Palace) in kulturni program (kot Pariška opera)

BARCELONA (1859) - predlogi za razširitev

Rovira y Trias - za **"koncentrično rast"**,

Cerdá y Suner - **"rast v neskončnost"**

BERLIN - **Hobrecht** - berlinski **"policijski projekt"** - združi rešitve angleške in francoske šole: razširitev zazidave s skverji v obodu bulevarskih cest; toda **se izvede čisto drugače**; prevlada **ŽELEZNICA**, ki se sprva upne v sestav (kot v Londonu ali Parizu) z vrsto terminalov, nakar doda RINGBAN, ter centralno cestno os STADTBAN; **model obročev** se ponovi pri kanalih in pri sodobnih avtocestah; **Simens** postavi tam prvo električno železnico in prvo preizkusno avtocesto; arhitekturni tip: najemniška stanovanjska kasarna

AMERIKA (severna in latinska) - najdalekosežnejši urbanizacijski proces; transportno ugodna lega, programsko racionalno artikulirana mreža;

dilema: "The Usefull City" in "The City Beautiful"

NEW YORK (1811) - **"komisarski načrt"** - ni še centralnega parka, monotona mreža + Broadway - vhojena indijanska steza; mreža ni preveč premišljeno projektirana - v vzdolžni smeri 12 ulic, v prečni preko 150 - zazidalni otoki niso smotno orientirani (90°); arhitektura se v 100 letih v celoti spremeni, mreža pa ostane ista - presenečenje - čisto učinkovito funkcionira;

orodje yankeejevskega prodora proti zahodu - **tipiziran načrt tiskan okoli leta 1850** - os naselja je železniška proga, parcele poenotene; primeri: **Oklahoma City, Cheyenne, Wyoming**

Burnham in **Bennet** - projekt za San Francisco in Chicago - The City Beautiful - si vzameta model "harmonične" evropske metropole

SF po potresu obnove s starim tlorisom, načrt za Chicago po požaru tudi ni uresničen;

New Delhi - **Lutyens** - ob starem mestu kvadrat novega; odvod idealnega mesta, roba ni, mreža raznolika, ni slabo; britanski imperializem

Canbera - **Griffin** - zmagal na javnem natečaju; izvedba se začela šele pred 10 leti; zelo lep projekt, organsko, prilagojeno okolju, večjedrno, vzorec se lahko širi

Riverside - **Olmsted** - v Chicagu; ledvičaste inzule med zelenimi pasovi; naredil tudi NY Central Park

Soria y Mata - linearno mesto (ciudad linear) - kvadratista geometrija, os tramvaj, zazidava razpršena (vzorec za LC, socgorod ...) madridsko predmestje

Kölnski Ring - **Stübben** - načrt za preureditev Kölna - bojazljiva kopija dunajskega Ringa; značilen **"tehnični pristop"**; učbenik urbanizma (prerezi ulic)

Camillio Sitte - zagovarja **"umetniški prostop"** - Benetke in Salzburg, kot pobuda za predlog izboljšave dunajskega Ringa; tradicionalist, zagovornik starega, upira se zahtevm modernega življenja

Otto Wagner - **idealna mestna četrt**; delo "Die Großstadt" - poskuša umetnostnim prvinam priboriti prednost pred tehniškimi; navidezno drzni v resnici neustrezni predlog; ujemanje med arhitekturno formo in aktualno ideološko realnostjo

predlogi za zaustavitev rasti velemest: razprava je najbolj živa v Berlinu, vodijo jo amaterji; kritika se nasloni le na konvencionalni radialni model; satelitska mesta, zeleni klini ...

Howard - socialni reformator - **"Garden Cities of Tomorrow"** želi združiti prednosti podeželja in mesta ("rus in urbe")

vidi prihodnost velemesta v nestihjski dezintegraciji; glavne točke teorije: načrtna naselitvena politika, ustreznost velikost mesta, prijetno okolje, delitve v zazidalne četrti in združno lasništvo za

katera skrbi mestna komunala; **vrtna mesta okrog Londona** so nekakšen arhetip: **Letchworth, Welwyn**

CITE INDUSTRIELLE - uvaja ločevanje funkcij - **coning z "novo estetiko"** - **Garnier** gre tako daleč da namešča posamezne programe kot samostojne zaključene enote organizirane ne enak način - z nevtralno geometrično mrežo, ki se da širiti v vse smeri; hrbenico sestaja predstavlja poudarjena prometnica; najvažnejši objekti poudarjeni z lokacijo in gmoto; novo gradivo: **beton** ob koncu 19. st. - zmešnjava slabo diferenciranih in slabo zazidanih površin; dve diametralno različni (značilno ameriški po poreklu) zvrsti zazidave - **zgoščeni center mest (CBD** - Central Business District) in **obrobna stanovanjska predmestja (LCH** - Low Cost Housing)

MODERNO MESTO 20 st. do 1945

mesta - velemesta - konurbacije; obod izgine, prometna mreža se zakomplicira in ostane edina prepoznavna od vseh 5 prostorskih prvin; unikatna arhitektura - stolpnice - vse višje, anonimna zazidava - še bolj anonimna

okolje za proletarijat - pred prvo svetovno vojno, okolje prijazno človeku

Zuid Amsterdam - **Berlage** - reznoliko okolje, človeku prijazno, uporablja veliko tradicionalnih motivov

Saarin - na Finskem - projekt razvoja **Helsinki** in **Talin** - mesto razčlanjeno na manjše četrti, svobodno, skrbna obravnava narave kot grajenega okolja, seli se v Ameriko, kjer naprej razvija svoje teze

cesarstva razpadajo - katastrofe tudi za metropole - niso več glavna mesta velesil

Dunaj - na periferiji mesta **Wiener Höfe** velebloki za delavce - socialna stanovanjska gradnja

Berlin - **Wagner** in **Taut** - stanovanjska naselja - različne oblike od tradicionalnega do funkcionalističnega

debata - strokovnjaki najrazličnejših profilov - geometrične sheme, interdisciplinarnost

Christaller - poselitveni vzorec z heksagonalno mrežo; delal za naciste, po vojni v Ameriki; vrtno mesto - orodje za germanizacijo Poljske

chicaška šola: **Burgess** - diagram koncentričnih krogov → teorija sektorjev → teorija večjednosti

preskok v transurbano merilo

dve vrsti modelov "modernih idealnih mest": prva - tradicionalni akademski vzorci; druga - ponazarja modernistične funkcionalistične teze

Le Corbusier - **Plan Voisin** (1925), **Ville Radieuse** (1935) - predlogi za modernizacijo Pariza; uporablja **"coning"** - proizvodnja + stanovanja + rekreacija (telesna in duhovna) + komunikacije; za vsako funkcijo izoblikuje formalni sestav

Hilberseimer - teoretik bauhausovskih urbanističnih nazorov; predlaga dogmatsko ozek izbor možnosti za tlorise centralnega oziroma stanovanjskega območja; banalni shemi podrejeni najstrožni geometriji, preizkusi za Chicago

N.A. Miljutin - **Socgorod** (1930) - idealni vzorec linearnega traku; "eksistenčni minimum"

Wright in **Dürer** - primerjava

Dürer - sredi mesta - rezervat za mestni grad; **Wright** - za zazidavo z družinskimi hišami; v obodnem pasu obakrat med normalnim zazidalnim tkivom raztresene ostale unikatne arhitekture; kvadratni obris; kvadratni obris, v obeh tlorisih kvadrat sestavljen iz 16 manjših kvadratov

F.L. Wright - človek potrebuje vsaj oral "acre" - 64 x 64 m, **"Broadacre city"** - socialno in tehnološko modernizirani garden city; 16 virtualnih kvadratov, stavbno tkivo decentralizirano, zazidava in narava enakovredni, prometnice - ortogonalni raster; možnost uskladitve ekoloških in arhitekturnih smotrov (pred uveljavitvijo ekologije)

ko se modernizem utruje, sledi **REVIVAL KONSERVATIVIZMA**; ameriška stvarnost rodi tezo o idealni enoti, ki dobi ima **SOSESKA**

"neighbourhood" -- tezo dokončno formira **Perry**

Radburn Plan (1928/1933) - **Stein** in **Henry Wright** - vsak dom navezan na dva sistema poti - cesta za motorni promet in pešpot v zelenju

Saarin: **The City** (1943) - s konkretnimi formalnimi izhodišči dela abstraktni vzorec metamorfoze mesta v "času": s hkratno razrastjo in razdrobitvijo; ne da bi se zavedali, vztopamo v **svet fraktalov**

Speer in **Engerstedt** - nacistično "idealno mesto X" za vodilni kader tovarne bomb

MODERNO MESTO 20 st. po 1945

Le Corbusier - Chandigarh (1951) - kvadrat brez enega od vogalov, ena od osi magistralnega križa je zalomljena, mestni center je ekscentričen, 17 sektorjev (15 sosesk x 10 000 oseb, 2 enoti osrednji del), zazidane in zelene površine s potmi za različne vrste prometa

prvi predlog - urbanistično načrtovalska firma iz NY (1950) - shema Le Corbusier korenito predela (1951/1952) - upošteva svojo najljubšo tezo - pravilo sedmerih poti "V7"

nevtralna Švedska zida satelitske socialne soseske že v letih druge svetovne vojne

"**New Towns Act**" - angleška "nova mesta"

Brasilia (1957) - asocijativni lik ptice v poletu; "**cuadras**" - enolične četrti; izven meja osrednjega območja - obroč "favel"

Reichow - Die autogerechte Stadt (1959) - "mesto za avtomobil"

Lynch - The Image of the City (1960) - vzorec disperzne metropole 1961; trikotniško organizirano komunikacijsko ožilje; pasovi prostih površin podobni rovom

C.A.Dioxiadis - koncentričnost nadomešč z konstrukti **Dynapolis**

Christopher Alexander - kritika - **A City is Not a Tree**

Los Angeles - prototip modernega mesta

Kenzo Tange (1960) - **Tokio** - zasnova za razširitev - hrbtnica - komunikacijska os, okoli grozdi gigantskih stavb, sistem prometnic, motivi tradicionalne arhitekture koncentrirani v inzulah - otoki "stanovanjskih panjev"

Fuller - od univerzalnog heksagonalnog sistema, geodezične kupole nad Manhattnom do "maksil" piramide

Rob Krier - bivši eksperimentator se prelevi v privrženca doslednega tradicionalizma ob problemih prenove; patriarhom funkcionalizma očita za "krizo urbanizma"

Aldo Rossi - "Arhitektura mesta"

Colin Rowe - Collage City (1978) - ponazarja svoja razmišljanja s primerjavo dveh kontrastnih urbanih tkiv in z diagramom ki govori o odnosu med figuro in kontekstom; srednjeveško jedro

Parma in neuresničen Le Corbusierov načrt za novo središče **St-Dié** (1945); v prvem opažamo sklop praznin, v drugem pa gručo gmot; ostra zavrnitev corbusierske estetike

Berlin - Ineterbau 1957 - "**Hansaviertel**" četrt s konca 19. st. obnovijo v akciji Interbau; Tipično razpršeno tkivo, avtorska arhitektura posuta po bujnem zelenju; korektno izoblikovana "mestna vas"

IBA 1975 - zagovarja "obzirnejše prenavljanje"; "kritična ponovna postavitvev" - kritika funkcionalizma